

Filozófiai elgondolások a társadalmi szerződésről

MIÉRT ENGEDELMESKEDÜNK A HATALOMNAK?

Az alábbiakban Arisztotelész és Hobbes érvelését olvashatod arról, hogy az ember zoón politikon vagy nem zoón politikon.

Az ember zoón politikon

Arisztotelész érvelése: [Magyar Elektronikus Könyvtár, Arisztotelész: Politika](#)

„Mindebből tehát világos, hogy a városállam természetszerű, s hogy az ember természeténél fogva állami életre hivatott élőlény, s hogy az államon kívül élő ember is természet szerint, nem pedig véletlen folytán vagy satnyább, vagy erősebb, mint más ember; pl. az is, akit Homérosz csúfol, hogy „rokontalan, istentelen, hajléktalan”; a természet folytán ilyen: sóvárog a háború után, mint afféle magának való, ahogyan azt az ostáblánál mondják. Világos, hogy miért inkább hivatott az ember állami életre, mint a méh vagy bármely más, csoportban élő állat. Hiszen, mint mondani szokás, semmit sem tesz vaktában a természet; márpedig beszédre egyedül az ember képes az élőlények közt; a megszólaló hang kétségtelenül a fájdalmat és az örömet jelzi, s ezért a többi élőlénynél is megvan (természetük azonban csak addig jut el, hogy a fájdalmat és örömet megérik és egymásnak jelzik): az értelmes beszéd a hasznos és a káros, tehát egyúttal az igazságos és az igazságtalan kifejezésére is szolgál. Valójában éppen az a többi élőlényvel szemben az ember sajátossága, hogy ő az egyedüli, aki felfogja a jót és a rosszat, az igazságost és az igazságtalant, márpedig éppen azokból, akik erre képesek, jön létre a család és az állam. Sőt a természetnél fogva az állam a háznépénél és mindegyikünkénél előbbre való. Hiszen az egész szükségszerűen előbbre való, mint a rész: ha megsemmisítem az egészet, nem marad meg se kéz, se láb, legfeljebb hasonlat formájában, mintha pl. azt mondanám „kőkéz”; csak ha az eredetit szétromboltam, beszélhetek ilyenről, hisz minden dolgot megvalósulása és lehetősége határoz meg, ha már egyszer valami nem ilyen minőségű, arról nem is mondhatom, hogy még mindig ugyanaz - legfeljebb, hogy névleg hasonló. Világos, hogy a városállam természet szerint előbbre való, mint az egyes ember; ha ez utóbbi külön-külön nem tud önmagának megfelelni, csak úgy viszonylik az egészhez, mint minden egyéb rész; viszont aki nem képes a társas egyesülésre, vagy

akinek autarkeiája folytán semmire sincs szüksége, az nem része az államnak, mint az állat vagy az isten. Természetünknel fogva törekszünk az ilyen közösségre; aki pedig ezt elsőnek megalkotta, az a legnagyobb áldás forrása. Mert valóban, miként - ha a tökéletesség fokát elérte - a legkülönb teremtmény minden élőlény közt az ember, de ha eltér a törvénytől és a jogtól, akkor mindennél alábbvaló. Azonban a legveszedelmesebb az az igazságtalanság, amelyiknek fegyvere van: márpedig az ember veszedelmes fegyverekkel születik, amelyek arra szolgálnak, hogy ésszel és erénnyel éljen, de éppen ezeket lehet az ellentétes célokra is a legjobban felhasználni. S így az ember erény híján a legelvetemültebb és legvadabb, s a nemi élvezetben és evésben a legaljasabb lény. Viszont az igazságosság az állami életben gyökerezik; mert a jog nem más, mint az állami közösség rendje; márpedig a jog szabja meg az igazságot."

Az ember nem zoón politikon

Hobbes érvelése: Thomas Hobbes: *Leviatán* (részletek)

„Igaz, akadnak egyes élőlények, mint például a méhek és hangyák, amelyek békésen megférnek egymással (miért is ezeket Arisztotelész a politikus lények közé sorolja), holott saját ítélőképességükön és vágyaikon kívül nincs semmi, ami irányítsa őket, s még beszélni sem tudnak, hogy egyik a másikkal közölhetné, mit tart célszerűnek a közjó érdekében. Ezért egyes emberek talán tudni óhajtanák, miért ne tehetnénk mi is ugyanezt. Erre a következőket válaszolom:

Először is mi ez élőlényekkel ellentétbe szakadatlanul versengünk egymással a megbecsülésért és méltóságért. Következésképpen közöttünk irigység, gyűlölködés és végül hadiállapot uralkodik, e lények közt viszont nem.

Másodszor: ezeknél a lényeknél nincs különbség a közjó és az egyéni jó között, s mivel természettől fogva egyéni javukra törekszenek, ezáltal a közjót is elősegítik. Ezzel szemben az ember, aki abban leli örömét, ha összehasonlítja magát a többi emberrel, csak azt élvezi, ami kiemelkedő.

Harmadszor: e lényeknek velünk ellentétben nincsenek értelmi képességeik, s így közös ügyeik intézésében nem találhatnak, sőt nem is gondolják, hogy találhatnának bármilyen hibát. Ezzel szemben köztünk igen sokan akadnak, akik magukat a többiekénél bölcsebbnek és közügyek intézésére alkalmasabbnak tartják. És ezek aztán reformokra és újításokra törekszenek, az egyik így, a másik úgy, ami által a közügyek terén forrongást és polgárháborút idéznek elő.

Negyedszer: e lények képesek ugyan valamilyen hangot adni, hogy vágyaikat és más érzelmeiket kölcsönösen kifejezésre juttassák, ámde azzal a szóművészettel nem rendelkeznek, amellyel egyes emberek a jót rossznak, a rosszat pedig jónak tüntetik fel, a jó és a rossz nyilvánvaló nagyságát növelik vagy csökkentik, s ily módon kényük-kedvük szerint elégedetlenséget szítanak a többiek között, megzavarják békéjüket.

Ötödször: értelem nélküli lények nem tudnak különbséget tenni aközött, hogy sértés vagy sérülés érte-e őket, s ezért ameddig zavartalanul élnek, nem ellenségeskednek társaikkal, ezzel szemben az ember éppen akkor viselkedik a legkellemetlenebbül, ha leggondtalanabban él, mert ilyenkor szereti igazán fitogtatni a bölcsességét, és bírálni az államvezetők cselekedeteit.

És végül e lények közt az egyetértés természetes, az emberek közt viszont csak megállapodás útján jöhet létre, ami mesterséges. Ezért nem csoda, hogy az állandó és tartós egyetértés fenntartásához a megállapodáson kívül még valami egyébre is szükség van, nevezetesen olyan közhatalomra, amely mindannyiukat kordában tartja, és cselekedeteiket a közjó felé irányítja.”